گزارشی از کتاب «الروضات النضرات» نوشتهٔ آیت الله نمازی در فقه

حسن نمازی*

چکیده: علّامه نمازی شاهرودی، یک دوره فقه استدلالی به نام "الروضات النضرات" نوشته که تاکنون به چاپ نرسیده است. نگارنده بر اساس نسخه خطی، به معرفی فصول و روش تألیف و ویژگی‌های کتاب می‌پردازد.

کلیدواژه‌ها: نمازی شاهرودی، علی / کتاب‌شناسی / الروضات النضرات [کتاب] / فقه شیعه .

از جمله آثار مهم علمی علّامه نمازی شاهرودی ـ که تاکنون منتشر نشده است ـ موسوعهٔ فقهی ایشان است، موسوعه‌ای که قبل از سنّ ۳۰ سالگی و بعد از کسب اجازه فقاهت و اجتهاد از استاد بزرگوار خویش علّامهٔ عظیم الشأن مرحوم آیت الله میرزا مهدی اصفهانی شروع به تألیف آن نموده است. این موسوعهٔ فقهی ـ که از جانب مؤلّف به «الروضات النضرات فی الفقه المستفاد من الآیات والروایات» نامگذاری شده است ـ مشتمل بر ابواب عبادات و اکثر ابواب معاملات می‌باشد.

گزارش اجمالی روضات بدین قرار است:

۱. کتاب الطّهارة

۲. کتاب الصّلاة

---

*. مدرّس حوزه علمیه تهران، فرزند آیت الله نمازی.

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1391.9.34.15.2]

۳. کتاب الصّوم
۴. کتاب الحجّ
۵. کتاب الخمس والانفال
۶. کتاب الزّکاة
۷. کتاب المتاجر
۸. کتاب الاجارة، این کتاب را مؤلّف وقتی عازم سفر حجّ بوده، در ایّام اقامتش در تهران در منزل فرزندش تألیف نموده است. و این خود دلالت بر تضلّع و تسلّط کامل مرحوم علّامه نمازی به فقه و روایات فقهی دارد.
۹. کتاب الرّبا
۱۰. کتاب الصرف
۱۱. کتاب النّکاح
۱۲. کتاب الطّلاق
۱۳. کتاب الوقف
۱۴. کتاب احکام الارضین
۱۵. کتاب اللّقطة
۱۶. کتاب السبق و الرماية
۱۷. کتاب الحوالة
۱۸. کتاب الشرکة
۱۹. کتاب الضّمان
۲۰. کتاب الوکالة
۲۱. کتاب الصید و الذبایح
۲۲. کتاب الایمان و النذور
۲۳. کتاب الوصیّة
۲۴. کتاب المواریث

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1391.9.34.15.2]

۲۵. کتاب القضاء
۲۶. کتاب الشهادات
۲۷. کتاب الحدود

مرحوم علّامه نمازی در بیشتر این ابواب، به بررسی و شرح مبسوط فروع و مسائل مربوطه پرداخته و اندکی از آنها نیز ناقص و ناتمام مانده است. مؤلّف روضات النضرات غیر از این موسوعه فقهی، آثار دیگری نیز در فقه دارد، که از آنهاست: «شرائط التکلیف» که این کتاب در زمان حیات استاد بزرگوارش وبا نقل بعضی عبارات مرحوم میرزا ـ از رساله‌ای که به همین عنوان تألیف نموده بودند ـ تدوین یافته است. « اصالة الحلیّة والطهارة» و «حواشی بر الحدائق الناظرة»

امتیازات فقهی مرحوم علّامه نمازی

خصائص علمی این موسوعه و امتیازات فقهی مرحوم علّامه نمازی را نمی‌توان در این مقاله بیان نمود و نیاز به بحثهایی گسترده و مفصّل برای اهل فن دارد. درعین حال اشاره‌ای خیلی مختصر به بعضی از امتیازات فقهی این فقیه وارسته می‌نماییم.

۱. تتبّع و اشراف کم‌نظیر بر روایات

علّامه نمازی شخصیّتی بود که عمر خویش را در تعلیم و تعلّم و نظر دقیق در اخبار اهل‌بیت علیهم‌السلام سپری کرده بود و دراین راستا موفق شده بود که پنج دوره کتاب شریف بحارالانوار را مطالعه و بررسی نماید و همین تتبّع چشمگیر و اشراف کم نظیر وی بر روایات هر باب، او را فقیهی دقیق النّظر قرار داده بود.

۲. توجّه به فطرت و فطریّات

در نظر بسیاری از فقهاء امامیّه توجّه به فطرت و فطریّات و عدم خروج از مرز عرف و عرفیّات، از جمله اموری است که در فهم و استنباط احکام، مؤثّر و دخیل است.

مرحوم نمازی از جمله فقیهانی است که به این حقیقت عنایتی خاص داشت و در عین حالی که روایات را با نظری بس دقیق و عمیق بررسی می‌نمود، فطرت و

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1391.9.34.15.2]

عرف را مرجعی مهم و اساسی در فقه الحدیث می دانست.

۳. عنایت به تقسیم روایات به دو بخش افتائی و تعلیمی

تقسیم روایات به افتائیه و تعلیمیه و ضرورت تفریق بین این دو طائفه از روایات و اختصاص هر یک به احکامی خاص به خود و ارتباط مباحث مهمه‌ای از علم اصول با این مطلب، از جمله مسائل جدیدی است که مرحوم میرزای اصفهانی در جلسات درس خود به طور مبسوط و دقیق برای شاگردان خویش تبیین می‌نمودند. مرحوم نمازی در این زمینه از استاد خود استفادهٔ فراوان کرده و استنباط و نظرات فقهی خود را بر این اساس بنا نهاده است.

۴. توجّه به معاریض وارده در کلام ائمه علیهم‌السلام

توجّه به لحن و معاریض کلام معصومین علیهم‌السلام که در روایات متعدّدی به آن اشاره شده است[۱] مبنا و اساس مهم دیگری است که مرحوم نمازی از محضر استاد بزرگوار خود فقیه اهل‌بیت علیهم‌السلام آیت الله میرزا مهدی اصفهانی (ره) استفاده برده و با بهره‌گیری از این اساس، وارد عرصهٔ استنباط احکام شده است.

وی با شناخت و درایت معاریض وارده در کلام معصومین علیهم‌السلام موفّق شده در موارد بسیاری که به عنوان اخبار معارضه شناخته شده حلّ تعارض نماید.

آنچه به صورت اجمال گفته شد ـ خصوصاً امتیاز سوم و چهارم ـ فقط اشاره‌ای به بعضی امتیازات فقهی این فقیه متبحّر بود که توضیح و تشریح آن، محتاج به تبیین و تدریس از ناحیهٔ خبرگان و مطّلعین بر این مبانی می‌باشد.[۲]

والحمد لله کما هو أهله و مستحقه.

---

۱. از جمله این حدیث: عن ابی عبدالله علیه‌السلام قال: حدیث تدریه خیر من الف حدیث ترویه و لا یکون الرّجل منکم فقیهاً حتّی یعرف معاریض کلامنا و انّ الکلمة من کلامنا یخرج علی سبعین وجهاً لنا فی جمیعها المخرج. (معانی الاخبار، ص ۲)

۲. مقدّم بر این ضرورت، لزوم چاپ و نشر این مجموعه است که امیدواریم فرزندان مرحوم آیت الله نمازی به این مهم اقدام کنند. (ویراستار)

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1391.9.34.15.2]